

شمایل شناسی نقوش پهلوانی بر سردر حمام گنجعلیخان کرمان

وحیده جلال کمالی^{۱*}، حمیدرضا محبی^۲

۱- گروه پژوهش هنر، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران Vjalalkamali1393@Gmail.com

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه یزد، یزد، ایران Hr_mohebi2002 @ yahoo.com

چکیده

حمام‌های عمومی در شهرهای اسلامی اهمیت زیادی داشته‌اند و از مهم‌ترین بناهای شهری پس از مسجد و مدرسه محسوب می‌شوند. در طول تاریخ موقعیت مکانی حمام و قرار گرفتن آن در کنار مراکز مهم و اثرگذاری چون بازار و مسجد موجب می‌گردید تا همواره به عنوان مکان تجمع در وقوع رویدادهای اجتماعی مورد توجه قرار گیرد. زمینه‌های مذهبی شکل‌گیری حکومت صفوی در ایران موجب ترویج فرهنگ وقف و گسترش ساخت بناهای عام‌المنفعه از جمله حمام‌ها شد. حمام گنجعلیخان کرمان در دوران حکومت شاه عباس صفوی و در سایه‌ی همین فرهنگ ساخته شد. از این دوره به بعد تصاویر جانوران، انسان و گیاهان به تعداد زیادی بر روی کاشی ازاره‌ها و آهک‌بری‌های سربینه و سردر حمام‌ها نقش بست. این شیوه تا دوره قاجار ادامه یافت، لیکن در طرح و تصویر در این دوره دگرگونی خاصی ایجاد شد و تصاویر بیشتر جنبه‌ی حماسی و گاه تفننی به خود گرفت. این پژوهش کوشیده است ضمن معرفی حمام گنجعلیخان به تحلیل دو نقاشی آن با موضوع ورزش پهلوانی با استفاده از رویکرد شمایل‌شناسی بپردازد. ترسیم نقش‌مایه‌ها در حمام‌ها حاصل ذوق و احساس نقاشان عامیانه بوده و جهت سرگرم نمودن مردم با موضوعات مورد علاقه‌شان، برای مکان‌های عمومی خلق می‌شدند.

کلمات کلیدی: نقاشی، پهلوانی، حمام گنجعلیخان کرمان، شمایل‌شناسی

*- این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته پژوهش هنر نگارنده اول با عنوان: "مطالعه تطبیقی نقاشی‌های روی آهک حمام گنجعلی‌خان کرمان و حمام مهدی قلی بیگ مشهد با رویکرد شمایل‌شناسی" است که به راهنمایی نگارنده دوم در دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد به انجام رسیده است.